

KAPITOLA 1

Majetkové společenství manželů

- Oddíl 1 Obecné výklady
 - Oddíl 2 Manželské majetkové právo
 - Oddíl 3 Základy právní úpravy manželských majetkových vztahů v Evropě
 - 3.1 Obecné výklady
 - 3.2 Harmonizační tendence v rámci EU
 - 3.3 Jednotný evropský manželský majetkový režim
 - Oddíl 4 Zařazení manželského majetkového práva do systému právní úpravy
 - 4.1 Vývoj v České republice
 - 4.2 Evropské úpravy
 - Oddíl 5 Základní majetkový režim
 - Oddíl 6 Majetkové společenství manželů a soudní praxe
 - Oddíl 7 Základy vývoje právní úpravy majetkového společenství manželů
 - 7.1 Obecný občanský zákoník (1811)
 - 7.2 Právo slovenské
 - 7.3 Zákon o právu rodinném (1949)
 - 7.4 Občanský zákoník (1964)
 - 7.5 Platná právní úprava
 - Oddíl 8 Právní podstata majetkového společenství manželů
 - 8.1 Přehled teoretických a legislativních přístupů na území ČR
 - 8.2 Zahraniční přístupy
-

Oddíl 1 Obecné výklady

Uzavřením manželství vzniká mezi manžely ze zákona komplex právních vztahů, který jejich budoucí společný život výrazně ovlivňuje. **Právní důsledky způsobené uzavřením manželství se promítají jak do vzájem-**

ného postavení manželů (jde o právní vztah, který je tvořen řadou práv a povinností mezi manželskou dvojicí), **tak i do jejich právních vztahů k osobám třetím**. V souvislosti s uzavřením manželství nauka obvykle pojednává o statusových a majetkových důsledcích uzavření manželství.¹

Uzavřením manželství neztrácejí manželé nic ze svého právního postavení, které měli dopsud. Každý z manželů je oprávněn uzavírat smlouvy (včetně smluv pracovních), podnikat, nakládat s majetkem, zavazovat se, testovat atp.² Manželé jsou si rovni v důstojnosti i v právech (srov. čl. 1 Listiny). Podle ustanovení § 18 zák. o rodině, které obecnou tezi Listiny konkretizuje pro oblast rodinného práva, platí, **že muž a žena mají v manželství stejná práva a stejné povinnosti**. Zákon však s ohledem na povahu, účel a funkci manželství, zejména s ohledem na žádoucí posílení jeho pevnosti a trvalosti, podřizuje určitou výseč vztahů, které v manželství vznikají, **zvláštnímu právnímu režimu** s cílem zabránit jejich roztříštěnosti a rozpadu zdůvodněnému jejich účelovostí vyvěrající z prosazování přílišné individuality každého manžela. Z povahy věci vyplývá, že tato zvláštní právní úprava může dopadat jen na **určitou skupinu majetkových vztahů**, které v průběhu manželství vznikají. Zvláštní právní úpravě jsou podřizeni oba manželé, kterým zákon přiznává určitou možnost dopad zvláštní právní úpravy vyloučit.

Osobní, resp. osobnostní vztahy manželů uzavřením manželství zvláštní společnou úpravou dotčeny nejsou, i když právní reflexi v některých případech sluší uvést (srov. např. § 15). Uzavření manželství se promítá i do vzniku osobně majetkového práva, kterým je vyživovací povinnost mezi manžely (§ 91 zák. o rodině). Povinnost manželů vzájemně si pomáhat, jejíž konkretizaci právo na výživné a povinnost výživné poskytovat představuje, vyplývá již z citovaného § 18 zák. o rodině. S povinností vzájemné pomoci manželů souvisí i hospodářská či ekonomická funkce manželství a zvláště pak rodiny. Možnost plnit vzájemné povinnosti mezi manžely a povinnosti manželů jako rodičů k dětem předpokládá **dispozici s určitou mírou ekonomických zdrojů** (hmotných prostředků, jejichž prostřednictvím se vzájemné povinnosti manželů i rodičů k dětem naplňují).

¹ Srov. Čížková, V. Právní důsledky uzavření manželství. *AUC Iuridica*, 1970; Radvanová, S. Rodina jako zdroj statusových práv. *Správní právo*, 2003, č. 5–6, s. 250 a n.; Richterová, N., Richter, T. Statusová práva na Slovensku. *Správní právo*, č. 5–6, s. 299 a n.; Zuklínová, M. Status – rodinné právo – nový občanský zákoník. *Správní právo*, 2003, č. 5–6, s. 295 a n.

² Každý má právo na svobodnou volbu povolání a přípravu k němu, jakož i právo podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost (čl. 26 LZPS).

Změny sociálních a ekonomických podmínek v 19. a 20. století, vedoucí ke vzniku industriální společnosti, razantně změnily sociální vývoj, který se promítl i do vývoje rodiny. Ta přešla **od typu rodiny výrobně preindustriální (produkční) k rodině industriální, která funkci výrobní opustila**. „Podle výrazné postavy historicko-právní školy H. S. Maina převládá v preindustriálních primitivních společnostech statusové právo, zatímco v industriálně-městských společnostech smluvní právo. Ve statusovém právu nemá jedinec právní subjektivitu, protože subjektem práva je rodinné společenství. (...) Se zánikem feudalismu a počínající industrializací se mění rodinné a dědické právo. (...) Rodina již není základní sociální ani právní jednotkou. Občanské právo odvozuje právní postavení jedince od jeho vlastních schopností a výkonnosti. Občan se stává samostatným nositelem rolí i právních závazků.“³

„Výchozím bodem institucionálního výzkumu rodiny historicko-právní školy bylo vědecké srovnání manželského, rodinného, vlastnického a dědického práva. Právní normy sloužily jako východisko pro analýzu forem manželství a rodiny.“⁴

Rodina sama nevyrobí, rodina spotřebovává, stává se konzumní jednotkou. Tento proces zasáhl nejprve rodinu městskou, později i rodinu na venkově. Vzorce rodinného chování se mění, začíná převládat orientace na konzum; organizované formy kolektivního investování, řízené tvorby úspor, mnohdy zvýhodňované státem, mají značný dopad na chování manželského páru a jeho prostřednictvím na rodinu a její plnění ekonomické funkce vůči svým členům, kterou je materiální zabezpečení všech členů rodiny. „Jádro životního stylu tvoří masová spotřeba všeho druhu, je vysoce uniformní, člověk v ní ztrácí svou individualitu a stává se nerozlišitelným zrnkem písku mezi ostatními, všichni myslí, cítí a dělají totéž v práci i ve volném čase.“⁵ charakterizuje I. Dubská nový typ společnosti.

Přechod od rodiny výrobně-produkční k rodině industriální se promítl i do právní formy uspořádání majetkových vztahů mezi manžely. Zatímco pro rodinu výrobně-produkční bylo typické uspořádání manželských majetkových vztahů formou **majetkového společenství** (princip solidarity, vzájemné pomoci – v českých zemích srov. i problematiku rodinného nedílu)⁶,

³ Možný, J. *Sociologie rodiny*. Brno : Masarykova univerzita, 2002, s. 25.

⁴ Tamtéž, s. 24.

⁵ Citováno podle Máchová, J. *Spor o rodinu*. Praha, 1970, s. 47.

⁶ Podrobněji srov. Vaněček, V. *Dějiny státu a práva v Československu do roku 1945*. Praha : Orbis, 1975, s. 229.

s přechodem k rodině industriální se objevuje jiný způsob uspořádání majetkových vztahů mezi manžely, kterým je **oddělený** (samostatný) **majetek** manželů (princip zásluhovosti). Tento proces v Evropě neprobíhal jednotně. Rozlišit lze na jedné straně zejména oblast rakouskou, německou a italskou (s trochou překvapení na krátkou dobu i oblast ruskou) a na straně druhé oblast francouzskou. Kodifikace rakouská (obecný zákoník občanský, 1811) a německá (BGB, 1896) přinesly odklon od předchozích právních forem manželského majetkového společenství oproti kodifikaci francouzské (Code civil, 1804). J. Blažke uvádí: „Dotální systém majetkového práva manželského se stal základem právní úpravy ve francouzském Code civil z r. 1804 vedle mobiliárního společenství a vedle společenství nabytého majetku; modifikovaný dotální systém a zásada odděleného majetku obou manželů byly základem úpravy v rakouském obecném zákoníku občanském z r. 1811.“⁷

„Zásada odděleného majetku (...) vyplývá z principu důsledného individualismu, jak se vyvinul na sklonku 18. a na počátku 19. století. Hospodářsky a sociálně odpovídá tato zásada nejlépe rodinám ze stavu úřednického a důstojnického, kteréžto dva stavy tvořily hlavní oporu tehdejšího absolutistického státu.“⁸ „Česká rodina, která leží na západ od linie mezi St. Petěrburgem a Terstem (...) patřila od nepaměti k tzv. západoevropskému typu rodiny. Tento typ se vyznačoval relativně vyšším věkem prvního sňatku obou snoubenců; bylo to dáno individualizovaným vlastnictvím, které za touto linií převládalo (na rozdíl od systému obščinového vlastnictví východoevropského).“⁹ J. Blažke dodává, že v německé oblasti se vyvinulo na 200 systémů majetkového práva manželského (Gütergemeinschaft). „Rozmanitosti právních soustav majetkového práva manželského učinil přítrž německý občanský zákoník z r. 1896, který zavedl pouze dva systémy zákonité a dva systémy smluvní. Všeobecné majetkové společenství a částečné majetkové společenství lze založit toliko smluvně.“¹⁰

Znameníť francouzský myslitel Ch. Montesquieu se vyjadřuje k formě majetkových vztahů mezi manžely takto: „Společenství majetku, vládnoucí podle francouzských zákonů mezi mužem a ženou, se dobře hodí pro monarchii, protože tím přidružuje ženy k vedení domácností, a nutí, i proti

⁷ Blažke, J. *Majetkové právo manželské. Sborník studií z občanského práva*. Praha : Orbis, 1953, s. 229.

⁸ Rouček, F., Sedláček, J. *Komentář. V*. 1937, s. 524, in op. cit., s. 229.

⁹ Možný, J. *Sociologie rodiny*. Brno : Masarykova univerzita, 2002, s. 129.

¹⁰ Blažke, J. Cit. dílo, s. 231.

jejich vůli, aby si hleděly domu. Méně vhodné je pro republiku, kde jsou ženy ctnostnější. Bylo by protismyslné ve státech despotických, kde jsou téměř vždycky ženy samy součástí majetku svého pána.¹¹

Prvním kodexem sovětského Ruska byl kodex zákonů o aktech občanského stavu, manželském, rodinném a poručenském právu, jenž v čl. 105 stanovil, že manželství nezakládá majetkové společenství manželů. Tato norma „... nesla výrazně osvoboditelský charakter, kladla důraz na samostatnost žen a její nezávislost na muži i v majetkových poměrech“.¹²

Brzy se ukázalo, že přijatý systém byl vhodný pro rodiny, kde oba manželé vydělávali prostředky k životu v zaměstnání mimo domácnost, vylučoval však z účasti na majetku ty manželky, které nepracovaly mimo rodinu, nýbrž pracovaly v rodině, domácnosti, domácím hospodářství, v péči o děti a v jejich výchově. Pro rovnoprávné postavení ženy v rodině bylo důležité uznat zásadu, že oba manželé mají právo na majetek nabytý během manželství, nezávisle na tom, kdo je po právní stránce vlastníkem tohoto majetku a na čí jméno byl nabyt. Proto již v r. 1926 byla v Rusku přijata opačná úprava, podle níž platilo, že majetek, který nabyli manželé za trvání manželství, se pokládal za společný majetek manželů.

Významnou roli v manželských majetkových vztazích sehrály v domácích poměrech ČR politické a ekonomické změny v r. 1989, které vyvolaly velkou sociální mobilitu, masivní přesuny majetku, změny profesí i změny bydliště. Tyto změny do života mnoha manželských párů výrazně zasáhly. Nové uspořádání společenských poměrů změnilo mnoha rodinám sociální status a přisoudilo jim jinou sociální roli, než měly před r. 1989. Právo, nemá-li se příliš opožďovat za sociální realitou, musí na nové jevy ve společnosti odpovídajícím a promyšleným způsobem reagovat.

Právní i sociologické studie vypovídají, že ve většině každodenních jednání si manželé právní aspekty vzájemných majetkových vztahů vůbec neuvědomují a svému jednání zpravidla nepřikládají právní význam. V naprosté většině případů se manželé na společných věcech shodnou. Správně však literatura upozorňuje, že pro tyto situace – kdy manželé žijí v souladu s právem, aniž si to uvědomují – právo není tvořeno.¹³

¹¹ Montesquieu, Ch. *O duchu zákonů*. Dobrá voda : Aleš Čeněk, 2003, s. 143, reprint vydání z r. 1947, s. 143.

¹² Blažke, J. Cit. dílo, s. 242.

¹³ Malaurie, Ph. *Aynés, L. Cours de droit civil. Les Régimes matrimoniaux*. Paris : Cujas, 1988.

Právo musí poskytovat závazná pravidla chování pro řešení neshod, resp. krizových situací, které mezi manžely mohou nastat a vést až k rozvratu jejich vzájemných vztahů. Ani dobrá právní úprava majetkových vztahů manželů nemůže neshodám mezi manžely zabránit, může je však zmírnit, dojde-li k nim, a nabízet přiměřená řešení. Naopak by mělo platit, že nesprávná právní úprava může ke krizím mezi manžely ještě napomoci, nebo je dokonce prohlubovat. Právo má nicméně jen omezený počet instrumentů, kterými může na manžele působit. Dopad právních prostředků v praxi je navíc výrazně modifikován vzájemnými (citovými) vztahy mezi manžely.¹⁴ Proto právní úprava manželských vztahů a v jejich rámci i vztahů majetkových představuje pro zákonodárce poměrně obtížný úkol.

Právní úprava majetkových vztahů mezi manžely by neměla být složitá, zbytečně podrobná či komplikovaná. Taková úprava by mohla vést až k negativnímu hodnocení manželství jako takového.

Na druhé straně by právní úprava manželských majetkových vztahů neměla být ani příliš kusá. Potvrzuje se, že stručná právní úprava neřeší ani základní otázky, které každodenní život přináší. Optimální způsob právní úpravy manželských majetkových vztahů se tak hledá jen obtížně. Více než na jiných úsecích právní úpravy platí, že **režim majetkových vztahů mezi manžely musí vycházet z národních, historických, právních i kulturních tradic a zvyklostí a současně odpovídat i aktuálním společenským požadavkům.** Nepřehlédnutelný význam historických zvyklostí pro právní uspořádání majetkových poměrů manželů lze doložit příkladem francouzské právní úpravy, když Code civil převzal v r. 1804 obyčejové majetkové právo manželské, které se utvářelo již od 16. století a v podstatě v nezměněné podobě platilo až do zásadní reformy uskutečněné v r. 1965. Poprvé byl v tomto případě použit jako podklad legislativní reformy v r. 1965 sociologický výzkum veřejného mínění.¹⁵

¹⁴ Boguszak, J., Čapek, J., Gerloch, A. *K obecným otázkám tvorby práva srov. Teorie práva.* Praha : ASPI, 2001.

¹⁵ Malaurie, Ph., Aynés, L. *Cours de Droit civil. Les Régimes matrimoniaux.* Paris : Edition Cujas, 1988, s. 13. „... bez poznatků z oblasti psychologie, sociologie a dalších věd se dnes těžko obejde dobrý legislativec v oblasti rodinného práva, ale i ten, kdo právo interpretuje a aplikuje, nemůže v mnohých složitých otázkách ignorovat skutečnost, kterou mu např. vysvětlí odborný znalec.“ Srov. též Radvanová, S. Stav české rodiny a rodinného práva v současné době. *Právní praxe*, 1999, č. 2–3, s. 95.

Obdobnou stabilitu právní úpravy manželských majetkových vztahů lze doložit i uherským systémem koakvizičním, popsaným již ve Verböczyho Tripartitu.¹⁶

Relativní stálost právní úpravy manželských majetkových vztahů, právní jistota manželů a třetích osob, legislativní zásahy činěné do manželských majetkových vztahů jen po předchozí analýze soudní a notářské praxe jsou důležitým a pravidelným znakem zkoumané právní úpravy v Evropě.

V dnešní době se nastoluje otázka, jak k požadavku stability (změnitelnosti či nezměnitelnosti) právní úpravy manželských majetkových vztahů přistupovat. Má zákon s ohledem na žádoucí prvek jistoty a stability právních vztahů změny v právní úpravě manželských majetkových vztahů připouštět (zejména s ohledem na právní ochranu třetích osob)? Odpovíme-li kladně, má zákon tyto změny vázat ještě na splnění dalších podmínek? Obecné zásady soukromého práva, k nimž lze řadit především smluvní svobodu, autonomii vůle, vedou zásadně ke kladné odpovědi na položenou otázku.

Opačné stanovisko, vyúsťující v kategorický zákaz změn právní úpravy manželských majetkových vztahů za trvání manželství, která byla typická pro českou právní úpravu bezpodílového spoluvlastnictví manželů v letech 1964–1992, se v současné době jeví jako překonané. Většina evropských kontinentálních právních úprav možnost změny majetkového režimu manželů za trvání manželství připouští. Legislativa umožňuje změny majetkového režimu manželů dílem bez omezujících hmotněprávních či procesněprávních podmínek (současný právní stav u nás či v Německu), dílem vyžaduje naplnění určitých podmínek jako předpoklad povolení změny manželského majetkového režimu (např. právní úprava francouzská – srov. další výklady).

I když nelze zcela přisvědčit názoru, že s ohledem na nesprávně zvolenou právní úpravu manželských majetkových vztahů by mohlo docházet k odklonu od uzavírání manželství, nelze její vliv (zejména v oblasti způsobů zániku manželství a nedného majetkového vypořádání) vyloučit. Skutečnost, že řada osob upřednostňuje faktické soužití před manželstvím, má hlubší, zejména ekonomické, sociologické i psychologické důvody. V této souvislosti lze upozornit na zajímavý názor sociologa J. Černého, který uvádí, že západní demokracie přehodnotily svůj postoj k manželství již v 60. a 70. letech minulého století. Proměnu na Západě charakterizovalo snížení počtu sňatků, klesající porodnost a nárůst alternativních způsobů soužití. Příčinu spatřuje nejen ve společenském odvratu od tradičních křesťanských hodnot,

¹⁶ Srov. Luby, Š. *Dejiny súkromého práva na Slovensku*. Bratislava : Iura Edition, 2002, s. 322.

především však v revolučních metodách antikoncepce, která se stala běžně dostupnou. Velký vliv měly také ekonomické faktory: sociální zabezpečení a možnost práce na částečný úvazek učinily ženy ze západních zemí poměrně nezávislými na partnerovi.¹⁷ Od konce 50. let ženy hromadně opouštějí domácnost a profesní kariéra se pro ně stává stejně důležitou jako pro muže.¹⁸

I český zákonodárce pozorně vnímá nové tendence v sociálním soužití lidí. Proto byl přijat zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, který upravuje i některé majetkové vztahy registrovaných partnerů.

Právní úprava majetkových vztahů mezi manžely v občanském právu představuje důležitý institut, který je těsně spjat se základními pilíři soukromého práva. To znamená s právní úpravou vlastnického práva a práva závazkového. Manželský majetkový režim totiž modifikuje v řadě směrů obecnou právní úpravu vlastnického a závazkového práva.

V oblasti **vlastnického práva** zákon zakládá pluralitu subjektů vlastnického práva manželů tím, že vytváří zvláštní podvojně (*bezpodílové*) spoluvlastnictví ke společnému majetku manželů. Každý manžel je vlastníkem celé věci, má právo věc držet, užívat, je však omezen stejným právem druhého manžela (R 42/72).

Správu společného majetku manželů řeší právní řády s velkou opatrností, a to jak s ohledem na možné následky pro manžele samotné, tak i se zřetelem k ochraně třetích osob.

Závazkové právo představuje oproti právní formě majetkového společenství manželů ucelený a jednotný pevný řád, jehož základ byl na rozdíl od regulace manželských majetkových vztahů položen již v římském právu.

Závazkové vztahy mezi manžely a třetími osobami, jejichž předmětem je společný majetek, mívají pravidelně povahu závazků solidárních. Právní režim pohledávek a závazků vzniklých mezi manžely je výrazně modifikován zněním § 114, podle kterého mezi manžely promlčení ani nepočíná, ani neběží, nejde-li o úroky a opětuující se plnění. K určitým omezením dochází mezi manžely i tehdy, chtějí-li uzavírat mezi sebou kupní nebo darovací smlouvu.

V této souvislosti lze uvést, že zvláštní (a přílehlavé) ustanovení obsahuje belgický občanský zákoník v čl. 1450. Podle tohoto ustanovení pohledávky, které má jeden manžel proti druhému, se nemohou za trvání man-

¹⁷ Černý, J. Manželství v krizi. *Lidové noviny*, 2. 11. 2004, s. 14

¹⁸ Možný, J. Cit. dílo, s. 21.

želství vykonat z jiného než odděleného (samostatného) majetku druhého manžela. I když naše právo podobné ustanovení nemá, vyplývá toto pravidlo z „povahy věci“ a platí i u nás.

Oddíl 2 Manželské majetkové právo

Právní řád reaguje na vznik vzájemného právního pouta mezi mužem a ženou tím, že pro právní režim majetkových vztahů za trvání manželství mezi manžely a mezi manžely a osobami třetími vylučuje v určitých případech použití obecných právních ustanovení.

Pro zvláštní soubor právních norem, které upravují důsledky uzavření manželství v majetkové sféře mezi manžely navzájem, jakož i mezi manžely a osobami třetími, se ujal pojem **manželské majetkové právo**.¹⁹

Důvodem této zvláštní právní úpravy je především snaha zákonodárce **posílit majetkovou jednotu manželů** jak v jejich vzájemném vztahu, tak i ve vztahu ke třetím osobám. Ty totiž nesprávně považují manžele za jednu právní entitu (subjekt) se společným majetkovým substrátem. Společné jmění manželů netvoří jednu právnickou osobu nebo jiný právní útvar, který lze považovat za jednu osobu.²⁰

Podstatný důvod zvláštní právní úpravy majetkových vztahů manželů představuje i potřeba přiměřené právní ochrany jednoho manžela před manželem druhým. Společenská praxe požaduje vytvoření takových legislativních zábran, které by vyloučily možnost zneužití silnějšího postavení manžela, aby nevystupoval vůči druhému manželu nadřazeně z pozice osobní či hospodářské síly. Zákonodárce současně zvláštní právní úpravou usiluje o posílení společných majetkových zájmů manželů – a tím i společného zájmu rodinného – oproti individuálním majetkovým zájmům každého manžela. Vyhraněné osobní majetkové zájmy manžela mohou působit v manželství odstředivě a proti duchu manželského majetkového společenství.

Zvláštní právní úprava manželských majetkových vztahů utužuje i prvky rovnoprávnosti, vzájemné pomoci a ekonomické solidarity mezi manžely. Bylo již uvedeno, že manželé mají v manželství stejná práva a povinnosti. O tom, že v minulosti tomu vždy nebylo, přesvědčují dřívější právní úpra-

¹⁹ Radvanová, S., Zuklínová, M. *Kurs občanského práva – Instituty rodinného práva*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 1999, s. 45.

²⁰ Srov. Baudyš, P. *Katastr a nemovitosti*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2003, s. 137.

vy, které poskytovaly více práv manželovi jako převážnému tvůrci hodnot vytvořených v průběhu manželství (srov. z tohoto pohledu např. ustanovení § 1237 obecného občanského zákoníku, které upřednostňovalo manžela – srov. výklady níže). Právní úprava odpovídajícím způsobem reagovala na společensko-ekonomické poměry, ve kterých výdělečnou činnost zajišťoval v rodině převážně muž, zatímco žena pečovala o domácnost. Proto by se mohlo zdát opodstatněné, že právní úprava svěřovala muži výkon veškerých oprávnění ohledně majetku nabytého za trvání manželství.

V současné době je situace odlišná. Manželé mají rovné oprávnění rozhodovat o společném majetku i o závazcích, které na sebe berou a za jejichž splnění odpovídají.

Právní důsledky uzavření manželství se promítají nejen do práva soukromého (kde lze spatřovat jejich těžiště), nýbrž i do práva veřejného (zejména zákony daňové). **Základ právní úpravy majetkových vztahů manželů v právu soukromém obsahuje občanský zákoník, který upravuje majetkové společenství manželů formou společného jmění manželů (§ 143 až 151).**

Významným **důsledkem uzavření manželství** v oblasti majetkových vztahů manželů je i **legislativní úprava uspokojování jejich trvalých bytových potřeb**, které v oblasti nájemního bydlení občanský zákoník reguluje formou společného nájmu bytu manžely (§ 703 a n.). Pro úplnost přehledu nejzávažnějších právních důsledků uzavření manželství majetkové povahy nelze opomenout ani právní úpravu **dědění**. Uzavřením manželství se manžel stává spolu s dětmi zůstavitele dědicem v I. dědické skupině (§ 473).

Kromě majetkoprávních důsledků uzavření manželství lze uvést ještě další, jako např. získání statusu osoby blízké (§ 116), stavení běhu promlčecí doby (§ 114), založení 1. domněnky určování otcovství (§ 51 zák. o rodině) aj.²¹

Právní důsledky uzavření manželství se přirozeně promítají v právu rodinném. Vzájemný vztah mezi právní úpravou majetkových vztahů mezi manžely a jejich dopady do úpravy rodinně-právní se řeší v dalším výkladu samostatně.

Předmětem zkoumání jsou v této publikaci zásadně jen právní důsledky uzavření manželství v oblasti majetkové. Jinými slovy, pozornost se věnuje zvláštnímu uspořádání vzájemných majetkových vztahů manželů za trvání manželství.

²¹ V podrobnostech srov. práci citovanou v poznámce pod čarou č. 1.

Manželským majetkovým právem se rozumí právní úprava veškerých majetkových vztahů, k jejichž vzniku dochází v důsledku uzavření manželství, bez zřetele k tomu, ve kterém právním odvětví jsou upraveny.

V užším slova smyslu se manželským majetkovým právem rozumí jen právní úprava majetkových vztahů mezi manžely upravená v **občanském zákoníku** ke společnému majetku a majetkové vztahy manželů k třetím osobám.

Pro způsob uspořádání majetkových práv a závazků manželů k majetku, který každý manžel vlastní v okamžiku uzavření manželství, k majetku, který manželé nabudou společně nebo jednotlivě za trvání manželství, jakož i k souhrnu práv a závazků každého manžela v případě, že dojde k zániku manželství, se používá pojem **manželský majetkový režim**.

Manželský majetkový režim určuje, jak jsou rozvržena mezi manžele oprávnění ke společnému majetku, jak se spravují aktiva a pasiva manželů, jakož i jejich vztahy ke třetím osobám. Zatímco otázka oprávnění ke společnému majetku (resp. jeho správy) se pro manžele jeví jako aktuální především po dobu trvání manželství, otázka rozvržení aktiv a pasiv vystupuje do popředí zejména při zániku manželství.

V rámci manželského majetkového režimu lze rozlišit dva jeho základní druhy, a to režim **manželského majetkového společenství** a režim **oddělených, resp. samostatných majetků manželů**.

Právní podstatou majetkového společenství je existence společného majetku manželů za trvání manželství, k němuž mají oba shodné právní postavení. **Majetkové společenství může být univerzální**, tj. může zahrnovat veškerý majetek manželů včetně toho, který každý z nich měl před uzavřením manželství (při této variantě uspořádání nemají manželé žádný výlučný majetek). V úvahu přichází i **majetkové společenství omezené**, které se vztahuje jen na určitý druh věcí. Dělicím kritériem může být povaha věci (majetkové společenství se vztahuje např. jen na věci movité) nebo – a to je v legislativní praxi poměrně častý jev – se vztahuje na veškeré věci nabyté jen po dobu trvání manželství.

Jako formu omezeného manželského majetkového společenství upravuje občanský zákoník společné jmění manželů (§ 143 až 151), které nahradilo předchozí právní úpravu bezpodílového spoluvlastnictví manželů.

Naproti tomu v **režimu oddělených (samostatných) majetků společný majetek manželů nevzniká**. Každý manžel má výlučné vlastnické právo k majetku nabytému za trvání manželství.